

תפילה – מדאורייתא או מדרבנן?

ספר המצוות ארנב"ט
(מצוות עשה ה')

והמצוה החמישית היא שצונו לעבדו יתעלה וכבר נכפל צווי זה פעמים, אמר (משפטים כג כה) ועבדתם את ה' אלהיכם ואמר (ראה יג ה) ואותו תעבדו ואמר (ואתחנן ו יג) ואותו תעבדו ואמר (ס"פ עקב) ולעבדו.... ולשון ספרי ולעבדו זו תפילה.

ר' חיים מבריסק (תפלה ד, א)

אפילו החולקים על הרמב"ם היינו רק בחיובה אבל קיומה וענינה הוי לכו"ע מדין תורה.

השאלה הראשונה"ן ארנב"ט (ס)

ואין הסכמה בזה. שכבר בארו החכמים בגמרא תפלה דרבנן כמו שאמרו בשלישי שלברכות (כא א) לעניין בעל קרי שקורא קרית שמע ומברך על המזון לאחריו ואינו מתפלל והעלו הטעם בזה אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא תפלה דרבנן... וכבר אמרו (סוף ר"ה) ברב יהודה דמתלתין יומין לתלתין יומין הוה מצלי, לפי שהיה עוסק בתורה וסומך על מה שאמרו (שבת יא א) חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה, שהיא דרבנן לעולם.

אלא ודאי כל ענין התפלה אינו חובה כלל אבל הוא ממדות חסד הבורא ית' עלינו ששומע ועונה בכל קראינו אליו. ועיקר הכתוב ולעבדו בכל לבבכם מצות עשה שתהיה כל עבודתינו לאל ית' בכל לבבנו כלומר בכוונה רצויה שלימה לשמו ובאין הרהור רע, לא שנעשה המצות בלא כונה או על הספק אולי יש בהם תועלת. כענין ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך שהמצוה היא לאהוב את השם בכל לב ולב ושנסתכן באהבתו בנפשנו ובממוננו. ומה שדרשו בספרי (עקב) ולעבדו זה התלמוד ד"א זו תפלה אסמכתא היא או לומר שמכלל העבודה שנלמוד תורה ושנתפלל אליו בעת הצרות ותהיינה עינינו ולבנו אליו לבדו כעניני עבדים אל יד אדוניהם וזה כענין שכתוב (בהעלותך י) וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלהיכם והיא מצוה על כל צרה וצרה שתבא על הצבור לצעוק לפניו בתפלה ובתרועה....

'משיב הרוח ומוריד הגשם' – מהו הניקוד הנכון?

ש"ת אפרקסמא צעניא (א"ב א"א"ג סו"מ א)

אשר דרש מאתי מה עמדי בדבר ניקוד מוריד הגשם אם הגימ"ל סגולה או קמוצה. דיי"א כך ויש כך. הנה מבואר לא מצאתי עוד בזה, ומן הסידורים אין להכריע, לא מבעיא בסתם סדורים, אלא אפילו בסידורים מדויקים איכא הכי והכי, כגון בסידור בית יעקב מנוקד בקמ"ץ, ובסידורי התניא ז"ל בסגו"ל, והספרדים מסגליים והאשכנזים מקמצי"ן. ושמעתי בשם הגה"צ ז"ל מנאסיד שאמר דמי שאומר בקמ"ץ צריך בדיקה אחריו.

אגרות משה (א"ב א"א"ג סו"מ א א"ט)

צריך לומר בקמץ תחת הגימל כי סוף ענין הוא שצריך לומר בקמץ כדאיתא בנדרים דף ל"ז דא"ר יצחק דמקרא סופרים הוא הלכה למשה מסיני ופי' אח"כ שהוא ארץ ארץ ופי' הר"ן והרא"ש והתוס' שהוא שכשיש בו אתנחתא נקרא בקמץ, והוא כל כה"ג אף בהפסק דאתנחתא וכ"ש בהפסק דסוף פסוק, וברכה ארוכה היא בכמה הפסקים יותר גדולים אף כסוף פסוק וכ"ש אתנחתא, וכן צריך לקרא גם בברכות לא רק בקריאה דתורה שאינו ענין חדוש ששייך לומר שהוא חדוש רק בתורה אלא דמקרא סופרים הוא שכן צריך לקרות מצד עצם הקריאה דתיבות כאלו בסוף ענין, וזהו חדושא דר' יצחק הוא מהל"מ מסיני.

שו"ת אב"כ אבא מרי ז"ל (א"א א"א קצ"ג [מהדורת ארנב"ט קוב - ע"א ר"ג] הערה 15)

לאופי הזכרת הגשמים, אם כשבח ואם כריצוי, יש השלכה לגבי ניקוד מלת "הגשם" שבה. כשבח, ההזכרה הינה חלק שרשי של ברכת תחיית המתים, אם כי היא רק נאמרת בעונה מסויימת; ואם כך, יש לנקד, "הגשם" (גי סגולה). ברם, מצד ריצוי אין להזכרה יחס לטופס הברכה אלא היא נאמרת כענין עצמאי שהושתל במסגרת הברכה, ואז יש לבכר ניקוד "הגשם" (גי קמוצה).